

Обставини справи

Заява стосувалася тверджень заявника про порушення його права на доступ до Цивільного апеляційного суду через надмірно високі судові збори. Заявник скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції, що його право на доступ до Апеляційного цивільного суду було порушено.

9 серпня 2007 року комерційний банк («банк») уклав угоду про кредитну лінію з приватною компанією («компанія»), за якою надав кредит у розмірі 900 000 000 вірменських драмів (AMD). Того ж дня заявник, діючи як третя особа – заставодавець, передав в іпотеку своє майно як забезпечення виконання зобов'язань компанії за договором кредитної лінії.

13 березня 2008 року банк і компанія уклали другий договір про кредитну лінію, за яким банк надав додатковий кредит у розмірі 300 000 000 AMD.

27 листопада 2014 року банк подав цивільний позов до районного суду Кентрона і Норк-Мараша міста Єревана («районний суд») з вимогою стягнути з компанії 1 962 176 766,70 драмів як прострочені кредитні зобов'язання, а також нараховані відсотки і штрафи. Банк також вимагав звернення стягнення на заставне майно для забезпечення виконання зобов'язань компанії. Банк не сплатив необхідний судовий збір за подання позову, а також не звертався із проханням про звільнення від сплати; проте районний суд прийняв позов до розгляду.

У невизначену дату банк змінив суму позову, збільшивши її до 3 836 766 857,20 AMD (приблизно 7 400 000 євро), разом з додатковими відсотками та штрафами.

17 лютого 2017 року окружний суд задовольнив позов банку на суму 3 836 766 857,20 AMD, а також додаткові відсотки та штрафи. Крім того, він постановив звернути стягнення на заставне майно для задоволення присудженої суми.

29 червня 2017 року заявник подав апеляцію на це рішення до Цивільного апеляційного суду та подав клопотання про відстрочення сплати судового збору. Він стверджував, що внаслідок різних судових проваджень та безробіття опинився у скрутному фінансовому становищі й не міг сплатити судовий збір у розмірі трьох відсотків від суми 3 836 766 857,20 AMD, який необхідний для подання апеляції, оскільки ця сума була значною. Він також зазначив, що окружний суд прийняв позов банку до розгляду без сплати відповідного судового збору.

18 жовтня 2017 року Цивільний апеляційний суд відхилив прохання заявника про відстрочення сплати судового збору та відмовив у прийнятті його апеляції до розгляду з процесуальних підстав, а саме – через несплату необхідного судового збору. Суд вказав, що заявник не надав жодних доказів свого фінансового становища, а також жодних обґрунтувань своєї неспроможності здійснити таку сплату. Він також зазначив, що заявник мав два тижні з дати отримання рішення суду для усунення цих недоліків і повторного подання апеляції.

20 грудня 2017 року Касаційний суд визнав апеляційну заяву заявника неприйнятною через відсутність підстав.

Заявник скаржився відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції, що його право на доступ до Цивільного апеляційного суду було порушено через надмірні судові збори. Він також стверджував, що провадження було несправедливим, оскільки окружний суд прийняв цивільний позов банку до розгляду без сплати належних судових зборів, поставивши банк у більш вигідне становище.

Оцінка Суду

ЄСПЛ нагадав, що загальні принципи доступу до суду, включаючи суди вищої інстанції, були узагальнені у справі *Zubac v. Croatia* ([GC], № 40160/12, §§ 76–86, 5 квітня 2018 року).

У цій справі доступ заявника до Апеляційного цивільного суду був обмежений через несплату відповідних судових зборів. ЄСПЛ раніше визнавав, що національна система судових зборів має законну мету, а саме – фінансування судової системи та запобігання безпідставним позовам (див. справу *Chorbadzhiyski and Krasteva v. Bulgaria*, № 54991/10, § 59, 2 квітня 2020 року). Отже, зазначене обмеження має законну мету. Водночас необхідно визначити, чи було це обмеження пропорційним поставленій меті.

ЄСПЛ зауважив, що Закон про державні збори вимагав сплати трьох відсотків від суми спору як судового збору за подання апеляції у справах, що стосуються грошових вимог. Оскільки апеляція заявника оскаржувала рішення окружного суду про стягнення 3 836 766 857,20 AMD, він повинен був сплатити три відсотки від цієї суми, а саме 115 103 005,72 AMD (приблизно 210 000 євро на момент розгляду справи). Цей збір, безсумнівно, є істотним для звичайного учасника судового процесу.

Однак ЄСПЛ наголосив, що відповідне національне законодавство передбачало певні гарантії проти надмірних судових зборів, дозволяючи пільги у вигляді звільнень, зменшення, коригування ставок та відстрочення, що враховують фінансове становище сторін. Відповідно до національного законодавства, заявник, котрий прагнув отримати такі пільги, мав підтвердити свій запит відповідними документами.

Заявник звернувся з проханням про відстрочення сплати судового збору, посилаючись на своє нібито скрутне фінансове становище та значну суму спору. Проте він не надав жодних доказів щодо свого фінансового стану і не пояснив причини цього. Крім того, він не виправив це упущення протягом двотижневого строку, наданого для виправлення недоліків та повторного подання апеляції.

ЄСПЛ підкреслив, що Держава має право на власний розсуд встановлювати систему судових зборів, пов'язуючи їх з сумою спору, за умови, що система є достатньо гнучкою, щоб дозволити стороні скористатися повним або частковим

звільненням від сплати судових зборів (див. справу *Urbanek v. Austria*, № 35123/05, §§ 61–62, 9 грудня 2010 року; згадане вище рішення у справі *Chorbadzhiyski and Krasteva v. Bulgaria*, § 64; та *Nalbant and Others v. Turkey*, № 59914/16, § 40, 3 травня 2022 року). Сторона, яка клопоче про звільнення від судових витрат, повинна проявляти належну ретельність у поданні до суду доказів щодо свого фінансового стану і сумлінно співпрацювати з судом в цьому питанні (див. *Elcomp sp. z o.o. v. Poland*, № 37492/05, § 41, 19 квітня 2011 року, та *Centrum Handlowe Agora Sp. z o.o. v. Poland* (ухв.), № 8928/13, § 31, 20 лютого 2024 року).

У цій справі існуюча система була достатньо гнучкою, що дозволяло заявнику скористатися різними видами пільг щодо судових зборів. Проте, звертаючись з проханням про відстрочення, заявник не проявив належної старанності у поданні необхідних документів, тим самим позбавивши Цивільний апеляційний суд можливості належним чином оцінити його прохання. Навіть якщо фінансове становище заявника було лише звичайним, як він стверджував у своїх зауваженнях перед ЄСПЛ, він був зобов'язаний надати Апеляційному цивільному суду докази свого фінансового стану для оцінки, чи не становив би судовий збір надмірний тягар.

Варто зазначити, що, за інформацією, наданою Урядом і не заперечуваною заявником, на момент, коли він заявив про свій стан безробіття, він фактично був приватним підприємцем, пов'язаним з діяльністю ресторанного комплексу, та мав працівників. Це підтверджено протоколом судового виконавця про відвідування ресторанного комплексу та наступним рішенням Департаменту виконання судових рішень. Такі очевидні невідповідності та відсутність доказів від заявника викликають сумніви щодо достовірності його тверджень про фінансовий стан.

Щодо рішення районного суду про прийняття позову банку без попередньої сплати необхідного судового збору ЄСПЛ зазначив, що підстави такого рішення залишаються незрозумілими. Однак це питання стосувалося провадження в суді першої інстанції, тоді як основне питання, яке розглядав ЄСПЛ, стосувалося неможливості заявника звернутися до Апеляційного цивільного суду через несплату судового збору. Немає жодних ознак того, що заявнику було перешкоджено представити свою справу або докази в окружному суді, і не виявлено жодних інших процесуальних порушень на цій стадії. У цих умовах ЄСПЛ не міг визнати, що прийняття позову банку без сплати необхідного судового збору зробило провадження в цілому несправедливим. Крім того, Апеляційний суд не був зобов'язаний дотримуватися будь-яких процесуальних рішень суду нижчої інстанції, зокрема щодо прийняття позовів, і зберігав повну компетенцію для визначення того, чи були виконані умови для подання апеляції, включаючи сплату судового збору (див. згадане вище рішення у справі *Zubac v. Croatia*, §§ 86 та 119).

Таким чином, ЄСПЛ констатував, що рішення Цивільного апеляційного суду про відмову в задоволенні клопотання заявника та відмову в прийнятті його апеляції до розгляду з процесуальних підстав не може бути визнане непропорційним

обмеженням, яке б порушувало саму суть права на доступ до суду, або таким, що виходить за межі національної свободи розсуду.

Відповідно, скаргу заявника про порушення пункту 1 статті 6 Конвенції визнано явно необґрунтованою.

ЄСПЛ вважав, що цю заяву має бути відхилено відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву було визнано неприйнятною та відхилено.

Ухвала в цій справі прийнята Комітетом 19 червня 2025 року, оприлюднена 10 липня 2025 року та є остаточною.